

GLASBENI ATELJE TARTINI
ŠOLA ZA UČITELJE
Program za nadaljnje izobraževanje učiteljev violine in viole

SPODBUDNO POUČEVANJE

Margareta Malej

Mentor: dr. Katarina Kompan Erzar

Ljubljana, 2013

IZVLEČEK

Seminarska naloga opisuje, kako narediti poučevanje čim bolj spodbudno za učence. Podani so konkretni primeri motiviranja učencev pri pouku violine. V prvem poglavju se bomo osredotočili na opredelitev pozitivnega odnosa, v naslednjih dveh poglavjih pa se bomo posvetili otrokovi samopodobi in vprašanju kako krepiti pozitivno samopodobo ter motivaciji in konkretnim načinom, kako skozi pozitiven odnos do učenca ustvariti pogoje za optimalni razvoj njegovih sposobnosti, pozitivne samopodobe ter posledično tudi učiteljevega zadovoljstva.

KLJUČNE BESEDE

Spodbudno poučevanje, pozitiven odnos, samopodoba učenca, motivacija

KAZALO

1	UVOD.....	4
2	POZITIVEN ODNOS DO UČENCA.....	4
3	KREPITEV SAMOPODOBE UČENCA	5
4	MOTIVACIJA	7
5	ZAKLJUČEK	8

1 UVOD

Kako bi učitelj čim bolj spodbudno deloval na svoje učence? Kako naj postopa, da bodo učenci ohranili ljubezen do glasbe, do svojega inštrumenta, kljub težkemu delu, kot je usvajanje tehnike igranja? V prvi vrsti potrebujejo učenci učitelja, ki se zaveda, kako pomembno je učenca motivirati, mu krepiti njegovo samopodobo in ustvarjati pozitivno vzdušje med učnim procesom. Vsi trije elementi so med seboj močno povezani in se prepletajo. Od učitelja zahtevajo predanost svojemu poklicu, še bolj pa ljubezen do otrok.

V nalogi se bomo posvetili odnosu učitelja do učenca, ki velja za učitelje katere koli šole. Kadar podajamo konkretne primere, se ti seveda nanašajo na pouk violine v glasbeni šoli.

Želimo si čim več učiteljev, ki s spodbudnim poučevanjem niso seznanjeni le v teoriji, temveč tako delujejo tudi v praksi. V celotnem šolskem sistemu, ne le v glasbenih šolah. Otroci so najdragocenejše, kar imamo. Zato si zaslužijo našo ljubezen, spodbudo, doslednost; skratka, zavest, da nam je mar zanje.

2 POZITIVEN ODNOS DO UČENCA

Učiteljev pozitiven odnos do učenca ustvarja v učilnici dobro vzdušje in daje učencu možnost, da se učinkovito uči. Pomirjujoč, spoštljiv in vljuden učitelj je otroku kot odrasla oseba tudi zgled.

Ljudje smo ustvarjeni tako, da se naša čustva takoj odzovejo na čustva drugega (avtor, letnica, str.). Učenec reflektira in ponotranji učiteljeva čustva ter jih nato zrcali. Zato je način izrekanja pohvale ali kritike učencu izredno pomemben. Vsebina namreč daleč zaostaja za močjo in učinkom tona. Pomislimo, kako deluje na učenca ledena pohvala ali topla kritika. (Rebula, A., 2008)

Učitelj, ki je čustveno pozoren, omogoči učencu, da odide od ure čustveno spočit, tudi, če je fizično utrujen. Otrok se ob odraslem sprosti, ko se ujame v njegov ritem (telo, bližina, glas, očesni stik) in, ko se učitelj ujame v ritem otroka. Postaneta "znana" drug drugemu - to imenujemo *vzajemna regulacija*. S tem ustvarimo dobre pogoje za učenje. Dobro je, da ima miren učitelj tudi impulzivnega učenca in obratno - je obogatitev za oba. Zavzet učitelj, ki učenca pogleda, ustavi, vpraša, vpliva na otrokovo zbranost. Pomembna je tudi učiteljeva pozitivna vizija, torej: "To lahko še izboljšaš", namesto "Tega pa ne znaš". (Erzar, K., 2013, izobraževanje za učitelje violine in viole.)

Učitelji ne smemo nikoli dopustiti, da otroke prežemajo negativne misli o njih samih. Učenci verjamejo, kar jim rečemo o njihovih sposobnostih. Pomagamo jim lahko, da o sebi razmišljajo pozitivno, ali jih zatremo. Tako ali drugače lahko ustvarimo prerokbo, ki jo o sebi izpolni vsak sam. Z učencem bomo vzpostavili dober in trajen stik, če bomo z njim delili tudi

del sebe; kadar smo resnični in tudi ranljivi, kadar smo dosledni, kadar se na vsa učenčeva vprašanja odzivamo z ljubeznijo, predstavljamo učencu osebo, ob kateri se počuti čustveno varnega. (Sims, P.)

3 KREPITEV SAMOPODOBE UČENCA

Zdrava samopodoba je za otroka temelj, ki mu omogoča, da bo srečen in uspešen v življenju. Učitelji imamo zelo pomembno vlogo pri spodbujanju pozitivne samopodobe učenca. Bolj kot šolska uspešnost (ki sploh ni nujno, da vpliva na pozitivno samopodobo) so za učenca pomembne izkušnje našega odnosa in drže do njega, preko katere mu sporočamo, kakšen je, koliko je vreden, kakšno mnenje imamo o njem.

Občutek lastne vrednosti (samospoštovanja) vključuje naslednje dejavnike: občutek fizične in čustvene varnosti, občutek identitete, občutek pripadnosti, občutek kompetentnosti in občutek smisla. Če želimo otroku zagotoviti dobro samospoštovanje, je potrebno ustrezno krepiti vse navedene občutke.

Fizična varnost je potreba po občutku nadzora nad samim seboj v nekem fizičnem okolju. Otrok, ki v šoli ne doživlja varnega šolskega okolja, doživlja strah, ki zmanjšuje njegovo sposobnost koncentracije.

Čustvena varnost je stanje, v katerem otroka ni strah, da bo čustveno ponižan. Kadar otrok zaradi pripomb odraslih ali vrstnikov doživlja občutek nepomembnosti, to nanj trajno učinkuje. Otrok slišano verjame in ponotranji, zato besede, ki ranijo, pomembno vplivajo na samopodobo, samozaupanje in sprejemanje samega sebe. Otrokovo zaznavanje samega sebe postane osnova za njegovo vedenje.

Iskanje lastne identitete pomeni iskanje samega sebe. Na zaznavanje samega sebe najprej vplivajo starši, nato pa vzgojitelji in učitelji. Sporočilo okolja pomembno vpliva na otrokovo samopodobo in določa, kako uspešno se bo upiral pritisku vrstnikov. Učenec z nizko samopodobo hitreje podleže vplivu drugih, posnema svoje vrstnike, sebe pa opisuje negativno.

Otroku damo čutiti, da je pomemben kot oseba s spoštljivim obnašanjem do njega. Kričanje odraslih v otrocih pogosto spodbuja upornost, prepirljivost ali introvertiranost. Otroke vključimo v pogovor, dajmo jim možnost odločanja, kadar gre za njihove stvari. Prisluhljivo učencu in mu tudi pomagajmo izražati njegova čustva (Žibert, S.) Pogosto se otroci srečujejo z izjavami: "Ne joči, saj bo vse dobro" ali "Ne smeš se bati!" in zato prepogosto zatirajo svoja čustva. Naslednja vaja, ki so jo povzeli po delu, učencu omogoča odkriti, da so njegova čustva pravilna in da se čustva spreminjajo:

Na kartice narišemo štiri okrogle obraze, ki prikazujejo čustva, s katerimi se najpogosteje srečujemo pri mlajših otrocih. Označimo jih z besedami zadovoljen, žalosten, jezen,

zaskrbljen. Otrok izbere tisti obraz, ki najbolje prikazuje njegovo trenutno počutje. Lahko pojasni zakaj je izbral obraz, ni pa mu treba razlagati, zakaj se tako počuti. Tudi učitelj lahko poišče svoj obraz, da bo vaja bolj pristna. Nato se pogovorimo o tem, kako čustva vplivajo na naše vedenje in odzive. Kakšni si želijo, da so do njih drugi, kadar so jezni, žalostni, zaskrbljeni... (Raffini, J.P.)

Občutek pripadnosti pomeni potrebo učencev po prijateljstvu vrstnikov. Povezanost z drugimi ljudmi je človekova osnovna psihološka potreba." Med nami se utrjujejo vezi, ki nam dajejo občutek povezanosti in trdnosti in na osnovi teh vezi spoznavamo sebe, svojo vrednost in svoje zmožnosti." (Raffini, J.P.) Povezanost med učenci lahko spodbudimo z razvijanjem skupnih ciljev. Poudarimo, da ima pri tem vsak posameznik pomembno vlogo. Učenci se zavedajo, da so njihovi prispevki pomembni za uspeh cele skupine. Na glasbeni šoli je razvijanje skupnega cilja igranje v orkestru ali v manjši komorni zasedbi.

Kompetentnost je otrokov občutek, da se je sposoben spoprijeti z vsakim izzivom. Da ima občutek moči, ki temelji na preteklih pozitivnih izkušnjah, pridobljenih s samostojnim reševanjem problemov. Potrebno je torej, da se otrok zna odločiti, poiskati in uporabljati različne informacije, da bi lahko imel občutek lastne sposobnosti. Pri pouku inštrumenta lahko damo učencu na izbiro dve skladbi ali etudi podobne zahtevnosti in se sam odloči, katero bi raje igral. Včasih mu lahko tudi prepustimo odločitev, s čim bi rad začel uro. Kadar učenec ni uspešen in mora nekaj popraviti, začnemo vedno s pohvalo, nato podamo konstruktivno kritiko, ki jo usmerimo k opravljenemu delu in ne k otroku kot osebi. Učenca pohvalimo za dobro opravljeno delo takoj, ko si otrok to zasluži. Pohvala naj bo zaslužena, natančna glede dejanja, dosledna in ne sme biti neiskrena.

Če želi otrok doseči nek cilj, se ga mora zavedati, videti v doseganju tega cilja nek smisel in ga imeti za uresničljivega. Da bi lahko razvil občutek smisla, potrebuje občutek varnosti in mora verjeti vase. Otroku lahko pomagamo tako, da izdelamo načrt za doseg kratkoročnega cilja. Na našem področju to pomeni, da damo učencu skladbo, koncert, etudo, ki ima natančno določen cilj in namen, kaj tehničnega ali muzikalnega se bo učenec pri tem naučil ali izboljšal.

"Učenci doživljajo zadovoljstvo ob napredovanju k svojim natančno določenim ciljem. Če ni ciljev, ne vemo, v čem naj uživamo - katerih uspehov naj se veselimo. (Raffini, J.P.,..)

Dobro samopodobo učenca bomo krepili tudi z dovolj velikimi pričakovanji do njega. Če učitelj verjame v učenca, učenec verjame vase.

Čeprav nam neko vedenje ni všeč, dajmo otroku vedeti, da ga sprejemamo, da ga imamo za pomembnega in odgovornega posameznika. Pomembno je, da ločujemo med tem, kaj je vedenje in kaj je osebnost učenca. Čeprav se učenci včasih obnašajo nepremišljeno, slabo in zlobno, to še ne pomeni, da so takšni.

4 MOTIVACIJA

Motivacija pri učencu je ključnega pomena, če želimo, da usvoji znanje ali veščino. Zunanja motivacije - kot na primer nastop, izpit, ocena, nagrada - je vsekakor pomembna in koristna. Še pomembnejša pa je notranja motivacija. Ta predstavlja gonilo za opravljanje neke dejavnosti tudi takrat, ko nam ni treba ničesar početi. Kot učitelji imamo tu pomembno nalogo - da zbudimo in ohranjamo notranjo motivacijo učenca. Povezana je s prej opisanimi potrebami po občutku varnosti, identitete, kompetentnosti, pripadnosti in smisla. Pri pouku inštrumenta skušajmo prebujati otrokovo domišljijo in ustvarjalnost tako, da nudimo slikovite asociacije, ilustracije, pripovedujemo basni. Pri ritmičnih težavah z začetniki si pomagajmo s poezijo. Da bi učenec bolje razumel in ponotranjil razliko med kratkim in dolgim tonom, skupaj z njim recitiramo npr.: Rak, rak, je krojač, vrezal mi je dvoje hlač. (Černej, A.) Zraven hodimo v ritmu besedila s kratkimi in dolgimi koraki.

Učencu naročimo, da v skladbi, ki jo igra, poišče svojo zgodbo – lahko nam jo le pove, lahko pa jo tudi napiše ali nariše. Kadar igra plesno skladbo, mu povejmo zanimivost o nastanku tega plesa. Na primer, da je ples Gavota dobil ime po prebivalcih planin v Franciji Gavotih, ki so plesali ta ples. To je bil torej prvotno kmečki ples, v 16.st. pa se je uvrstil med dvorne plese. Francoski dvor je dodal plesu več uglašenosti in tako je poljube, ki jih je plesni par dal vsem plesalcem po vrsti, nadomestil šopek rož, prevelike skoke pa so nadomestili prikloni. (Repše, V., 2002, str. 16) Učencu seveda ne pozabimo povedati, da je to živahen ples, navadno napisan v dvodobnem taktu in, da se vedno začne s predtaktom. Pokažemo mu lahko tudi knjigo s kostumi iz tistega kraja in časa, od koder ples izvira.

Ko otroka učimo tehničnih novostih, bo otroka enostavna skica v beležki, ki ponazarja na primer kakšna je pravilna drža violine in kakšna napačna, dodatno nagovorila. Pozorni bodimo, da je ura dinamična in zanimiva, zato se ne zadržujmo predolgo na eni nalogi. Učenec bo tako ohranil boljšo zbranost. Kadar želimo usmeriti pozornost mlajšega učenca na več elementov, ki jih mora upoštevati hkrati, si lahko pomagamo z razpredelnico. V levi stolpec napišemo npr. delitev loka, ravno vodenje loka, intonacija, nato ocenimo učenčevo igranje s sončkom oz. oblačkom (ali seveda katerim koli drugim znakom). Razpredelnico naj učenec dopolni doma. Če ima otrok motorične težave ali težave s posluhom, zaključimo z gradivom, ki ga težko usvaja in mu dajmo novo gradivo z enako nalogo. Pozornost učenca spodbudimo tudi tako, da ocenjuje samega sebe ali druge učence. Za lažjo orientacijo mu naročimo, naj pove dve dobri in dve slabi stvari.

Koristna in za učence spodbudna je tudi naloga, ko zamenjamo vloge in postanemo mi učenec, otrok pa učitelj. Zaigramo z napakami in otrok pove kaj je bilo narobe.

Učiteljem je lahko pri motiviranju učencev v pomoč tudi dejstvo, da se možgani otrok do 8. leta bolj odzivajo na pohvalo, od 9. leta pa na izziv.

5 ZAKLJUČEK

Učitelj, ki poučuje na spodbuden način, bo lahko iz učenca izvabil tisto najboljše, kar je v njem. Učimo z zavedanjem, da ne poučujemo le inštrumenta, temveč imamo pred seboj otroka, ki je celovita osebnost – z umom, telesom in dušo. Takšno poučevanje zahteva tudi od učitelja, da poučuje z umom, telesom in dušo. Bodimo odprti za nova spoznanja, vedoželjni, sposobni se bodimo čuditi stvarim; tako bodo tudi naši učenci lažje ohranili te sposobnosti, ki jih imajo že po naravi, le zadušiti jih ne smemo. Na ta način bomo razvili z učenci odnos, ki bo bogatil tako učence kot nas.

LITERATURA

Žibert, S. (2011); Vpliv samopodobe na osebnost in učno uspešnost učenca. Ljubljana, EDUCA.

Sims, P. (1999); Spodbujanje odličnosti. Tržič, Učila.

Raffini, J. P. (2003); 150 vaj za povečanje notranje motivacije pri učencih. Ljubljana, EDUCY.

Repše, V. (2002); Ples v glasbi. Ljubljana. Glasbeni atelje Tartini.

Repše, V., Rebula, A., Kompan Erzar, K., Šola za učitelje, Glasbeni atelje Tartini (2013),